

GÜNE YAZMAK: GENEL HATLARIYLA XXI. YÜZYIL RUS EDEBİYATI

WRITING "THE PRESENT": A GENERAL SURVEY OF RUSSIAN LITERATURE IN THE 21ST CENTURY

Gülhanım Bihter GÜLER*

ÖZ: Konu kapsamına çarpıcı kurguların yanı sıra güncel temaları da özgün bir şekilde sığdırmayı başaran Rus edebiyatı, var olalı beri son derece renkli oluşuyla dikkat çekmektedir. Geçmişten günümüze iniş-çıkışlarla dolu anavatan yaşamına eserlerinde yoğunlukla değinen Rus söz ustalarının yardımıyla, dönem insanı bir yandan yaşanan gerçeklikte olup bitenleri daha kolay bir şekilde kavrarken, diğer yandan da sahip olduğu değerleri koruma içgüdüsüne kapılarak dünyadaki yerini daha güçlü bir şekilde keşfeder. Tarihinin zemininde kök salsa da hiç olmadığı kadar farklı ve çeşitli dokusuyla ön plana çıkan XXI. yüzyıl Rus edebiyatı, diğer dönemlerden ayrı değerlendirilmesi gereken ilgi çekici bir yapıya sahiptir. Bünyesine kattığı pek çok türle inceleme alanını her geçen gün biraz daha genişleten bu dönem edebiyatı, eski kuralları, üslupları ve türleri yeniden ele alması, onları formüle etmesi ve tüm bunlara kendi yorumunu katması nedeniyle dünya okurunun büyük ölçüde dikkatini cezbetmektedir. Yeni isimlerin adını duyurduğu, kimi zaman uzun soluklu kimi zaman da kısa süreli akımların kendisini gösterdiği bu yeni dönemin en belirgin özelliği, cesur, dik başlı ve açık yürekli bir tona sahip olmasıdır. Okurla iletişim esnasında yazarın rolünde ve okuyucunun türünde belirgin bir değişikliğin ön plana çıktığı bu süreçte edebiyat yazarları tam bir ifade özgürlüğü içinde çok sesli, eş zamanlı ancak bir o kadar bağımsız bir fonda eserlerini kaleme alırlar. Çağdaş gerçekliğe farklı boyutlar katan bu sanatçıların yapıtlarının türlerinden ve niteliklerinden bahsedilen bu çalışmada, inceleme yelpazesini henüz genişletmeye başlayan XXI. yüzyıl Rus edebiyatının ana hatları aktarılacak olup modern dönem Rus yazını üzerine genel bir tanım yapmak hedeflenmektedir. Böylelikle tarihe, şimdiye ve geleceğe çok yönlü bir bakış açısı sunan XXI. yüzyıl Rus edebiyatı konusunda ülke araştırmalarındaki filoloji çalışmalarına katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rus Edebiyatı, XXI. Yüzyıl Rus Edebiyatı, Modern Dönem, Çağdaş Gerçeklik, Tür

ABSTRACT: Russian literature has been a source of fascination, with its ability to encompass striking fiction and contemporary themes. Its unique and vibrant style has consistently captured the attention of readers. The Russian literary tradition has been shaped by several prominent authors who have explored the complexities of their nation's history, from its tumultuous past to the present. Their works offer insights into the experiences of the people of the period, facilitating a deeper understanding of the realities they face and a sense of belonging and purpose. Although it is firmly rooted in the context of its historical development, 21st-century Russian literature, which is characterised by its distinctive and multifaceted nature, has an intriguing structural framework that should be evaluated separately from other literary

*Dr.-Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Bölümü/Ordu-gbihterguler@odu.edu.tr (Orcid: 0000-0002-2226-255X)

periods. 21st-century Russian literature, which is expanding its field of study daily through the incorporation of a multitude of genres, has attracted the attention of readers worldwide to a considerable extent. This is because it reexamines established rules, styles and genres, formulates them and adds its own interpretation to them. The most notable feature of this period was the emergence of new authors and the manifestation of various movements, some of which endured for an extended period while others were relatively short-lived. This period is characterised by a bold, headstrong and open-hearted tone. In this period, the role of authors and the type of readers underwent a significant change. Authors wrote their works in a polyphonic, simultaneous yet independent background with complete freedom of expression. This study examines the genres and qualities of the works of these artists who contribute to the expansion of contemporary reality. It aims to convey the outlines of 21st-century Russian literature, which is currently undergoing a period of expansion in its range of analysis. The goal is to provide a general definition of Russian literature of the modern period with an attempt to contribute to the field of philological studies in the context of 21st-century Russian literature, which offers a multifaceted perspective on the past, present and future.

Keywords: Russian Literature, 21st Century Russian Literature, Modern Period, Contemporary Reality, Genre

Giriş

XI. yüzyıldan günümüze kadar yaklaşık bin yılı aşkın tarihi boyunca Rus edebiyatı, uzun ve zorlu bir yol kat eder. Bu süreçte Rus yazınında kimi zaman müreffeh dönemlerin yerini, düşüş, fırtınalı gelişme ve durgunluk zamanları alır. Ancak tarihsel ve sosyo-politik koşulların neden olduğu gerileme süreçlerinde dahi Rus edebiyatı, ileriye dönük hareketini sürdürür ve bu da onu en nihayetinde dünya söz sanatının zirvesine ulaştırır. İçeriğinin geniş çaplı zenginliğiyle her daim dünya okuyucusunun ilgisini çeker. Büyük söz ustalarının, yaşamın tüm yönlerine dair eserlerinde değinmediği tek bir sorun ya da olay kalmaz. Üstelik hakkında yazdıkları konuların çoğu, yalnızca Rusya ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda tüm dünyadaki gelişmeleri de kapsar. Bu yönüyle Rus edebiyatının en büyük eserlerine bakıldığında, içlerinde yazarlar tarafından çalkantılı anavatan yaşamına dair pek çok konunun ele alındığını açıkça görmek mümkündür. Bu yapıtlar, çağdaş dönem okurunun yaşanan gerçeklikte neler olup bittiğini anlamasına, kendisini daha iyi kavramasına, dünyadaki yerini fark etmesine ve insani değerlerini koruma içgüdüsüne kapılmasına yardımcı olur. Bu anlamda Rus edebiyatı var olduğu andan itibaren sayısız araştırmanın konusu olurken, meşakkatli aşamaların ardından gelinen modern edebî süreçteki gelişimi de günümüzdeki çalışmaların odak noktasında yer almaya başlar. Nitekim hâlen içinde bulunulan ve gün geçtikçe araştırma alanını genişleten XXI. yüzyıl Rus edebiyatı, birkaç nedenden ötürü özel ilgiyi hak etmektedir. Birincisi, XX. yüzyılın sonundaki edebiyatın tüm yüzyılın sanatsal ve estetik arayışlarını kendine özgü bir şekilde özetlemesi; ikincisi, günümüz edebiyatının çağdaş gerçekliğin karmaşıklığını ve tartışmalı oluşunu anlamaya yardımcı olması; üçüncü olarak ise deneyleriyle ve sanatsal keşifleriyle XXI. yüzyıldaki edebiyatın gelişim perspektifini gözler önüne sermesidir (URL-2). “Bugün”ün edebiyatına “şimdi”den bakmanın

hedeflendiği bu çalışmada, modern dönem Rus edebiyatı genel hatlarıyla aktarılacak olup sıradaki ana bölümde günümüz Rus yazınsal alanının dokusu örüntüler vasıtasıyla işlenmeye çalışılacaktır.

Çağdaş Rus Edebiyatının Örüntüleri

Modern edebiyat çok renklidir ve Sovyet edebiyatının bağrında var olanlar, yer altı edebiyatında çalışanlar ve yakın dönemde yazmaya başlayanlar olmak üzere farklı nesillerden insanların çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu kuşakların temsilcilerinde sözcüğe ve metindeki işleyişine karşı temelde farklı bir tutum hâkimdir. Petersburglu yazar V. Popov'un ironik bir şekilde "*sosyalist gerçekçiliğin kaçakları*" dediği altmışların yazarları A. Voznesenski, V. Aksyonov, V. Voynoviç, A. Soljenitsın, F. İskander, B. Okudjava, E. Yevtuşenko, V. Astafyev vb., 1960'lı yılların çözülme döneminde edebiyata adım atarlar ve kendi zamanlarının sembolü olurlar. İlerleyen süreçte kaderleri farklı şekillerde gelişir ancak çalışmalarına gösterilen ilgi, nerede olurlarsa olsunlar sürekli devam eder. Eleştirmen M. Remizov, bu nesil için şunları söyler:

Bu kuşağın karakteristik özellikleri arasında iyi bilinen bir somurtkanlık ve işin garibi, faal bir eyleme ve hatta önemsiz bir harekete dahi daha çok seyirci olan bir tür uyusuk gevşeklik vardır. Ritimleri orta seviyede. Düşünceleri yansıma. Ruhları ironi. Ağlamaları - ama onlar ağlamazlar... (akt: Çernyak, 2008: 14).

Kendilerini "*geri kalanlar kuşağı*" olarak adlandıran 1970 kuşağının yazarları S. Dovlatov, İ. Brodski, V. Yerofeyev, A. Bitov, V. Mekanin, L. Petruşevskaya, V. Tokareva, S. Sokolov, D. Prigov vb., edebî özgürlüğün olmadığı koşullarda çalışmak zorunda kalırlar ve yazar D. Prigov'un anılarına göre, onlar için "*bu basılabilir*" cümlesi, son derece hakaret içeren bir ifadedir. İ. Brodski'nin sanatsal yaşantısı üzerine geniş çaplı biyografik çalışması bulunan Ya. A. Gordin (2003: 77), sanatçının anılarından birinde kendi kuşağı için şunları söylediğini dile getirir: "*Doymak bilmeyen okuyucularдық ve kitaplara bağımlıydık. Kitaplar... üzerimizde mutlak güce sahiplerdi. Dickens'tan, Stalin'den ve Beriya'dan daha gerçektir... Ahlaki açıdan bu, Rus tarihindeki en kitapsever nesillerden biriydi.*" Yetmişli yazar çevresi, kendi kültürel bilgi kaynaklarını kullanır, oluşturduğu eserleri çoğaltmak ve dağıtmak için özgün araçlar geliştirir ve ortaya çıkan edebiyatın değer yönelimleri hakkında öz fikirlerini üretir. Bu dönemin yazarları için İ. S. Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*'ının (*Отцы и дети, 1862*) kahramanı Bazarov'un meşhur cümlesi son derece tanımlayıcıdır: "*İnsan iyidir, kötü olan koşullardır.*" Söz konusu kuşağın önde gelen temsilcilerinden V. Yerofeyev (1997: 14), bu dönem yazarlarının genel özelliklerinden şöyle bahseder:

1970'li yılların ortalarından itibaren yalnızca yeni insanın içinde değil aynı zamanda genel anlamda

insanda o zamana dek görülmemiş bir şüphe çağı başladı... Edebiyat istisnasız her şeyden şüphe eder: aşktan, çocuklardan, inançtan, kiliseden, kültürden, güzellikten, soyluluktan, annelikten, bilgelikten... Psikopatolojik nesir, psikolojik düzyazının yerini alıyor. Artık GULAG değil, kendi kendine parçalanan Rusya, yaşamın metaforu oluyor.

Özellikle söz konusu kuşağın katılımcıları, XXI. yüzyılın temelinde doğan **postmodernizme** hâkim olmaya başlayan ilk temsilciler olurlar. Modern edebiyatta ön plana çıkan bir edebiyat akımı olarak postmodernizm, XX. yüzyılın sonlarında hâkim olan atmosferi yansıtmaya açısından önemli bir yere sahiptir. Postmodernizm, araştırmacı A. M. Kusainova (2020: 14) tarafından şu özelliklerle karakterize edilir: 1) dünyanın tam bir kaos olduğu fikri; 2) gerçekliğin temelde gerçek dışı, simüle edilmiş olarak anlaşılması; 3) tüm hiyerarşilerin ve değer konumlarının yokluğu; 4) dünyayı tükenmiş kelimelerden oluşan bir metin olarak görme düşüncesi; 5) kendisini bir yazar olarak değil, bir yorumcu olarak algılayan yazarın sanatına karşı özel bir tutum; 6) kişinin kendi ve başkasının kelimeleri arasında ayırım yapmaması, tam alıntı (metinlerarasılık, merkezilik); 7) metin yaratımında kolaj ve montaj tekniklerinin kullanılması. Postmodern, Batı'da XX. yüzyılın 60'lı yıllarının sonu ve 70'li yıllarının başında, postmodernite için önemli olan R. Batra, J.-F. Lyotard, I. Hassan'ın fikirlerinin ortaya çıktığı dönemde ortaya çıkar. Çok daha sonra, ancak 90'lı yılların başında Rusya'ya gelir. Dönem yazınında Ven. Yerofeyev'in *Moskova-Petuşki* (Москва — Петушки), S. Sokolov'un *Budalalar Okulu* (Школа для дураков) ve A. Bitov'un *Puşkin Evi* (Пушкинский дом) gibi önemli yapıtları görünür. Akademisyen N. L. Leyderman ve eleştirmen M. N. Lipovetski sürecin edebiyat anlayışını şu şekilde tasvir eder:

Bu nesir, XIX. yüzyıla kadar uzanan, insanlara ve insanların acılarına karşı yüce bir tavır geleneğini oluşturan "küçük insan", "küçük düşürülen ve aşağılanan" birey motiflerine olan ilginin doğmasını sağlar... Bu nesir anlayışı, modern yaşamın müreffeh olmadığı hissini verir... "Dip" dünyası, bu düzyazıda yalnızca tüm toplumsal yapı için bir metafor olarak değil, aynı zamanda bir bütün olarak genel kabul görmüş "düzen" in kaotik doğasının gerçekçi bir kanıtı olarak ortaya çıkar... (Leyderman ve Lipovetski, 2003: 561).

1960'lı yılların ortalarından 1980'li yılların başlangıcına kadar olan dönemi, daha sonra "durgunluk çağı" olarak adlandırılan Sovyet devletinin tarihsel bir süreci olarak ele almak mümkündür. Edebiyatbilimci D. Şturman, bahsi geçen süreç arasındaki ayrımı açıklamak için 1997 yılında *Literaturnaya Gazeta*'da yayımlanan *Yuri Trifonov Kimdi: Sovyet Dönemi Yazarının Bir Sovyet Yazardan Farkı Nedir?* (Кем был Юрий Трифонов: чем

отличается писатель советской эпохи от советского писателя) adlı makalesinde Sovyet yazarlarını “hiçbir şeye inanmayan, Sovyet egemenliğini ve tüm zamanların Sovyet yaşamını öven” kişiler olarak nitelendirir. “Sovyet dönemi” yazarlarını ise “eşi görülmemiş bir baskı altında kalıcı değerler yaratabilen sanatçılar olarak adlandırır. Dönemin edebiyatında üç yayın anlayışının baskın bir şekilde ön plana çıktığı görülür. Bunlardan ilki, yönetimin kontrolü altındaki “devlet yayınevi” (госиздат) olarak adlandırılan resmi edebiyattır. İkincisi, ülkeden ayrılanların edebiyatı “tamizdat” (тамиздат) iken; üçüncüsü artık Rus okuyucusunun büyük ölçüde aşına olduğu, ülke içinde yazarın kendi imkânlarıyla yayın yapması anlamına gelen “samizdat” (самиздат) olur. Araştırmacı Nekrasova’ya göre, resmî edebiyat yayın anlayışı çerçevesinde bir yandan yakışsız ve sanatsal açıdan zayıf “sekreterlik” edebiyatı eserleri, diğer yandan, V. Rasputin, V. Belov, F. Abramov, V. Astafyev, B. Mojayev gibi önemli isimlerin eserleri, Y. Trifonov’un romanları ve hikâyeleri, A. Voznesenski’nin ve V. Sokolov’un şiirleri, A. Vampilov’un drama çalışmalarının içinde olduğu “köy nesri”nin benzersiz fenomenleri bir arada var olur (Nekrasova, 2016: 29-30).

Tamizdat ve **samizdat** yayın biçimleri, kökenlerini XX. yüzyılın ortalarından alır. 1950’li yılların sonlarında yayıncılık faaliyetleri doruk noktasına ulaşır ve SSCB’nin kitle kültürü yeni bir düzeye taşınır. “Alternatif bir kültüre” duyulan ihtiyaç, öncelikle sanatsal çevrelerde ortaya çıkar. Bunun sonucunda ülkede mevcut olan resmi eğilimlere görüşleri zıt olan bir entelijansiya belirir. Rus kültürünün bu önemli figürleri, sanatı cisimleştirme konusunda farklı görüşlere sahip olurlar ve sadece dar bir çevrenin değil, Sovyet halkının tamamının onları duyması ve kulak vermesi için “konuşmak” isterler. Bunun için sanatçılar, şairler, yazarlar çoğu kez Sovyet devletinin yasalarını ihlal ederek ve kendileri ile sevdiklerini riske atarak modern gerçekliklerde kullanabilecekleri tüm olası araçlardan faydalanırlar. Sanatçı insanlar ve halk arasındaki ilişkilerde önemli bir rol oynayan en etkili araç, Rusça karşılığı “orada yayın yapma” olan tamizdat (тамиздат) olur. Tamizdat, Sovyet sansürü tarafından reddedilen ve SSCB okuyucusunun hem yasa dışı hem de yarı yasal olarak kullanımına sunulan yurt dışında yayın yapmanın bir yolu olarak ön plana çıkar. Tamizdat yayın anlayışı, kökenini 1966 yılında herkesin yakından takip ettiği “Sinyavski-Daniel davası”ndan alır. Dönemin dikkat çeken yazarları olan Yu. M. Daniel’in ve A. D. Sinyavski’nin Sovyet karşıtı bulunan eserleri ve makaleleri sonucunda haklarında soruşturma açılması ve iki yazarın da gerek sürgüne gerekse hapse mahkûm edilmesi, çok sayıda yazarın eserlerini yurt dışına giderek “kurtarma” çabasına girmesine neden olur. Bazı yazarlar ve şairler devletten sınır dışı edilir ve Sovyet vatandaşlığından mahrum bırakılır. Sovyet yazarlarının eserleri yasa dışı olarak yurt dışına aktarılır ve daha sonra basılı biçimde yine aynı şekilde SSCB’ye geri gönderilir. Yabancı gazeteciler, diplomatlar, öğrenciler, Rus bilim insanları, tamizdat eserlerinin SSCB topraklarına girmesinin ana kaynağı olurlar. Tamizdatın ana temaları, “bilim ve iktidar” sorunlarını yansıtmaya çevresinde şekillenir: “çifte bilinçli”

bilim insanları, devlet tarafından gizlice teşvik edilen “gölgedekiler”, bilimdeki süreçler; sosyal uyumun meşrulaştırılması; bilim insanlarının uluslararası temaslarında bir arabulucu olarak devletin rolü. Bu yayın anlayışı, Sovyet toplumunda bilim ve iktidar arasındaki ilişki hakkında var olan fikirleri büyük ölçüde şekillendirir (Fedin, 2018: 40-47).

Dönemde ön plana çıkan bir diğer yayın ağı samizdattır. Samizdat kelimesi, 1940’ların ortalarında Moskovalı şair N. Glazkov tarafından ileri sürülen “kendi kendine yayın yapma” (самсебяиздат) neolojizminden türer. Bu kavram, ortaya çıkmasının ardından hem Sovyetler Birliği’nde hem de yurt dışında büyük ölçüde yaygınlık kazanır. Samizdat, sadece edebî eserlerin değil, aynı zamanda daktilo, fotoğraf (ve diğer türlerdeki yayınlar) gibi nüshalar hâlinde dağıtılan çok çeşitli metinlerin dolaşım aracı olur. 1970’lerden sonra “samizdat” kelimesi, yönetim ile eleştirel bakış açılı entelijansiya arasındaki ilişkide merkezî bir rol üstlenerek “büyük harfle” yazılmaya başlanır (Savitskiy, 2002: 29). Samizdatta yayımlanan eserler, basılı olarak yerli okura iade edilmeleri şartıyla yurt dışında tamizdat haline gelir. Bu nedenle dönemde sanatçıların halk ile iletişim ağı, samizdat - tamizdat hattı boyunca gerçekleştirilir. Samizdatta dolaşan eserler, özellikle aynı yabancı muhabirler aracılığıyla Batı’ya ulaşır, orada yayımlanır ve tamizdat kitapları şeklinde SSCB’de nüsha halinde dağıtılır (Fedin, 2018: 45). Yazar L. M. Alekseyeva’ya göre samizdat, fikirlerin ve bilgilerin yayılması üzerindeki devlet tekelinin aşılmasına büyük ölçüde yardımcı olur. Samizdatın ve tamizdatın içerikleri farklıdır ancak iki yayın türü arasında dönüşümlü bir alışveriş her daim sürer. Bu yayın organları aracılığıyla yasaklı edebiyat eserleri, Novosibirsk, Akademgorodok, Dubna, Obninsk, Puşçino, Çernogolovka gibi pek çok bilim şehrinde yaygınlık kazanır. 1970’li yıllarda güçlenen samizdat tarihinin en önemli olayı, “Metropol” almanakı olur. Almanakın amacı bütünüyle estetikdir. Kendilerini birbirlerinden bağımsız olarak nitelendiren katılımcılar, modern edebiyatta “farklı” bileşenlerin olduğunu göstermeye çalışırlar (Nekrasova, 2016: 29-30).

1980’li yılların ortalarından itibaren “yeniden yapılanma” (перестройка) olarak adlandırılan ülkenin yaşamındaki yeni politik sürecin başlamasıyla birlikte yavaş yavaş sert sansür çerçevesi zayıflamaya başlar. Söz konusu dönemin edebî sürecinde ön plana çıkan en iç açıcı olay, “**geri dönen**” ve “**yasaklı**” eserler olarak tarihe geçen yapıtların bir çığ halinde ardı ardına yayımlanmasıdır (Nekrasova, 2016: 29-30). Rusya’nın edebiyat yaşamında N. Gumilyov’un *Pırlıtı* (Огонек) şiiri ve A. Platonov’un *Bakir Deniz* (Ювенильное море) ile *Bayrak* (Знамя) gibi yazıldıkları dönemlerde yayın yasağı getirilen metinlerin artık bu süreçte basılmaya başlamasıyla tam anlamıyla bir kültürel patlama yaşanır. Kısa zaman içerisinde birinci, ikinci ve üçüncü dalga göçmen edebiyatı yazarlarının (V. Nabokov, V. Hodaseviç, V. Yanovski, İ. Yelagin, İ. Brodski, S. Dovlatov, V. Voynoviç, V. Aksyonov vb.) eserleri de yayınevlerinin yönelimleri arasında yerini alır. Büyükşehir yazarlarının (L. Petruşevskaya, A. Ribakov, V. Dudintsev, V. Grossman vb.),

Sovyet döneminin bilinen ve daha az tanınan yazarlarının (M. Bulgakov, Ye. Zamyatin), orta ve genç kuşak çağdaş yazarların (Ye. Popov, G. Aygi, D. Prigov vb.), birbirinden farklı eğilimlerin ve akımların temsilcilerinin daha önce yayımlanmamış çalışmaları en nihayetinde gün ışığını görür (Tsindidis ve Maslova, 2016: 640-647). Diğer yandan yeniden yapılanma süreciyle birlikte edebiyata artık sansürsüz bir ortamda çalışmaya başlayan, edebî deneylerin çeşitli yönlerini özgürce benimseyen çok sayıda yazar kuşağı dâhil olur. Bunlardan bazıları, V. Pelevin, T. Tolstaya, L. Ulitskaya, V. Sorokin, A. Slapovski, V. Tuçkov, O. Slavnikova, M. Paley vb.dir. Aynı zamanda bu dönemde ön plana çıkan S. Kaledin ve O. Yermakov, L. Gabışev ve A. Terehov, Y. Mamleyev ve V. Yerofeyev gibi yazarların nesirleri, V. Astafyev'in ve L. Petruşevskaya'nın öyküleri, daha önce yasaklanmış ordudaki "taciz" konularına, hapisane dehşetine, evsizler, fuhuş hayatı, alkolizm, yoksulluk, hayatta kalma mücadelesi gibi konulara değinir. Bu yayınlarla bağlantılı olarak dönemin önde gelen prestijli dergilerinin tirajları bahsi geçen yıllarda büyük ölçüde artar (Çernyak, 2008: 12)

Diğer yandan söz konusu dönemde resmî edebiyatta iki kola ayrılan sosyalist gerçekçilik işlemeye devam eder. 1940'ların ve 1950'lerin sanatsal düzeyi düşük, devlet yayınevlerinde basılan edebî gelenekleri, "**sekreterlik edebiyatı**" adı altında var olmayı sürdürür. Yazarlar Birliği sekreterleri olan G. Markov, A. Çakovski, V. Kojevnikov ve bazı isimler daha resmî konumlarından yararlanarak çoğu sanat kapsamı dışında olan ve yalnızca Komünist Parti'nin propaganda amaçlarına hizmet eden hacimli eserleriyle kitap piyasasını tam anlamıyla doldururlar. Az ya da çok "yüceltilmiş" bir biçimde sosyalist gerçekçilik, bu dönemde V. Lipatov, M. Kolesnikov, Yu. Bondarev, A. Gelman, İ. Dvoretzki, G. Bokarev, E. İsayev, V. Fyodorov gibi yazarların eserlerinde ön plana çıkar. Diğer yandan yer altında Sots-Art (Sovyet pop sanatı), Pop-Art (Pop sanatı), Konsepsiyonizm, Postmodernizm gibi ifadeler gittikçe daha ısrarla duyulmaya başlanır. Sanatsal yaratıcılıkla bağlantı kurmanın temel sosyalist gerçekçi ilkesini tamamen reddeden yazarlar ve eserler kendisini gösterir. Her şey, bir grup genç şair ve ressamın (G. Sapgir, E. V. ve L. V. Kropivnitski, İ. Holin gibi) kendisine sığınak bulduğu, "Lianozovo Okulu" adı verilen Moskova'nın kuzey eteklerindeki Lianozovo'da başlar. Neo-avangardizm çerçevesinde Parti'nin dayatmalarını kabul etmeyen, SSCB'de yer alan ilk örgütlenmelerden biri olan ve gayri resmi genç yetenekli şairlerden oluşan SMOG adlı bir grubun sesi duyulur (Vladimirova, 2012: 134). SMOG, "cesaret, fikir, biçim ve derinlik" anlamına gelen Rusça sözcüklerin (Смелость, Мысль, Образ, Глубина) baş harflerinden yapılan kısaltma ile oluşur. İlk olarak 1965 yılında çalışmalarına başlayan SMOG grubu, B. Pasternak'ın ve Fransız sembolistlerin ilkelerini benimseyerek Batı şiir ve resim sanatına odaklanır (Öksüz ve Yetkin, 2021: 79). V. Aleynikov, L. Gubanov, Yu. Kublanovski, S. Sokolov gibi bir grup yazar, bahsi geçen örgütlenmenin içerisinde yer alan önemli temsilcilerden bazıları olur. Diğer yandan dönemde sanatsal edebiyattaki olağan fikirlere uymayan ilk düzyazı

çalışmaları belirir. Cezaevinde bulunan A. Sinyavski (Abram Terts), ünlü *Puşkin ile Yürüyüşler (Прогулки с Пушкиным)* kitabını bu dönemde yazar. 1960'lı-1970'li yıllarda Ven. Yerofeyev ve A. Bitov, öncesinde az tanınan orijinal kitaplarını kaleme alırlar (Vladimirova, 2012: 134).

1985'li yıllarda hâkim olan M. Gorbaçov'un uyguladığı politikaların bütününe verilen isim olan "glasnost" (açıklık) sürecinde yurt dışından ülkesine geri dönen yazarların kaleme aldığı eserler için bir dizi girişim başlatılır. Bunlar arasında, V. Belov'un *Arifesindekiler (Кануны, 1987)*, *Büyük Dönüm Noktasının Yılı (Год великогоперелома, 1989)*, A. Pristavkin'in *Altından Bir Bulut Geceledi (Ночевала тучка золотая, 1987)*, A. Ahmatova'nın *Requiem (Реквием, 1987)*, B. Pilnyak'ın *Söndürülmemiş Ayın Öyküsü (Повесть непогашенной луны, 1987)*, Yu. Dombrovski'nin *Gereksiz Şeyler Fakültesi (Факультет ненужных вещей, 1988)*, V. Grossman'ın *Yaşam ve Yazgı (Жизнь и судьба, 1988)*, G. Vladimov'un *Sadık Ruslan (Верный Руслан, 1989)* vb. eserler yer alır. Edebiyat bilimci V. Novikov, gerek glasnost gerekse yeniden yapılanma yıllarında edebî yaşamda güdülen davanın doruk noktasına A. Soljenitsın'ın *Gulag Takımadaları (Архипелаг Гулаг, 1985)* eserinin yayımlanmasıyla ulaşıldığını dile getirir (İgoşeva, 2002: 17, 25, 26).

1990'lı yıllar, araştırmacıların ortak görüşüne göre Rusya'da âdeta bir "egemenlik geçit töreni" ile başlar. Rusya Federasyonu da dâhil olmak üzere SSCB'nin bünyesinde yer alan cumhuriyetlerin devlet egemenliği beyannameleri bu süreçte ardı ardına gelir. 1991 yılı, ülkenin yaşamında bir dönüm noktası olur ve hızla değişen siyasi olaylar ile şekillenir. Çeçenistan'da başlayan savaş ve madencilerin grevleri bunlardan bazılarıdır. Diğer yandan bahsi geçen süreçte Sovyet yönetiminin yeni bir ittifak antlaşması imzalamaya niyeti, Ağustos 1991'de darbe girişimine yol açar ve bu girişim, Aralık 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla sona erer. Bundan sonra çağdaş Rusya, tarihte kendi yolunu çizmeye başlar. SSCB'nin çöküşünün ardından genelde Sovyetlerin çok uluslu edebiyat tarihi, özelde ise nesri son bulur. Rus edebiyatı, yeni ekonomik, sosyo-politik ve kültürel koşullarda gelişmeye devam eder. 1992, piyasa reformlarının başlangıcı ve bunun sonucunda politik, ekonomik ve kültürel olmak üzere ülkenin sosyal hayatının tüm alanlarının radikal bir şekilde yeniden düzenlenmesi ile Rusya'da tam anlamıyla bir "şok terapisi" yılı olur. Totaliter bir rejimden demokratik bir devlete geçiş süreci çok partili sistem, doğrudan başkanlık ve parlamento oylamaları, Devlet Duması seçimleri ve Aralık 1993'te yeni bir anayasanın kabulü ile cumhurbaşkanı ve parlamento arasındaki güç mücadelesi fonunda geçer. Dönem insanı, ülkede gerçekleşen değişimlerin büyük ölçüde etkisi altında kalır. Gün geçtikçe sayısı artan bu gelişmelerin arka planında toplumsal entelektüel yaşamın edebî merkezçiliğinden hakikate ve gündelik yaşama, hayatın maddi yönüne doğru keskin bir sosyal dönüş gerçekleşir. Bunun sonucunda 1992 yılında SSCB Yazarlar Birliği'nin, liberal Rus Yazarlar Birliği'ne (A. Adamoviç, B. Okudjava, A. Ribakov, V. Kondratyev, S. Kaledin, V. Dudintsev) ve ulusal özgünlük yolunu savunan

Rusya Yazarlar Birliği'ne (Yu. Bondarev, V. Rasputin, V. Krupin, S. Kunyayev, V. Lihonosov, A. Prohanov) örgütsel bölünmesiyle sona eren 1980'li yılların ikinci yarısının aktif ideolojik gazetecilik mücadelesi artık kaybolur. Devlet sübvansiyonundan mahrum bırakılan önde gelen dergilerin tirajları sert bir şekilde düşüŖe geçer ve söz konusu yayın organları, içerik olarak eski entelektüel otoritelerini yitirir. 1990'lı yıllardaki anavatan kültürünün yaşadığı bu geçiŖ süreci, edebiyat ve iktidar arasındaki ilişkiadaki değişiklikler, sansürün kaldırılması, her türden sosyal, politik, ideolojik ve dilsel tabuların ortadan kalkmasına yol açar. Toplumsal yaşamda edebiyatın devlet gözetiminden kurtuluŖu ve basın özgürlüğü, yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda estetik seçkilerden oluşan eserleri yayımlayan kitle kültürü dergilerinin ortaya çıkmasını sağlar. Bunun sonucunda büyük bir kitle edebiyatı alanı (fantezi, detektif, romantizm) ve kitle kültürü (Batı ve Rus televizyon dizileri) oluşur. Bu dönemde genel okuyucunun dikkati, edebiyattan görsel sanatlara, sinemaya ve özellikle de dizileriyle, klasiklerin film uyarlamalarıyla ve modern kitle nesriyle çağdaş televizyona kayar. Bunlar arasında, B. Akunin'in ünlü kurgusal dedektif kahramanı olan Erast Fandorin hakkındaki serisi, *Azazel* (Азазель, 2002); *Türk Hamlesi* (Турецкий гамбум, 2005); *Devlet Danışmanı* (Статский советник, 2005); *Elmas Araba* (Алмазная колесница, 2014); *Dekorator* (Декоратор, 2014), *Pelagia ve Beyaz Bulldog* (Пелагея и белый бульдог, 2009); A. Marinina'nın 23 romanından uyarlanan polisiye dizisi *Kamenskaya'dan* (Каменская) 68 bölüm (2000-2011) yer alır (Suhanov, 2017: 6-7).

1990'lı yılların Rus edebiyatında sosyal ve ahlaki sorunlar iç içe geçer. Bu dönemin yeni atmosferi, edebiyatın ideolojiden arındırılmasına yol açar. Öncesinde denetim altında olan ve artık geri dönen eserlere yayın yasağı sona erer, Rus göçmen yazarların kaleme aldığı neredeyse tüm yapıtlar okuyucuyla buluşur. Edebî süreç, önceki beş yıldan farklı bir şekle bürünür. Söz konusu sürecin modern zamandaki durumu, yalnızca çağdaş eserlerle bir yön kazanır. Son beş yılın edebiyatı, istikrarsızlık ve özgürlük ruhu, ironi ve hoşgörü, bireysellik ve dünyaya karşı kişisel sorumluluk ile yaygınlık kazanır. Bu yılların edebiyatı stil ve tür açısından alışılmadık derecede çeşitlidir. Yazarlar, kendilerine özgü yasalarıyla dünyalarını yaratmaya başlarlar, tür standartlarından kendilerini kurtarırlar ve onlara özgü heveslerini gerçekleştirirler. Böylece alışılmadık tür oluşumları ortaya çıkar ve edebiyat ile aralarındaki sınırlar silinir. Eski geleneksel ölçütleri günümüz edebiyatına uygulamak imkânsızlaşır (Nefagina, 1998, s. 18-19). Bahsi geçen yıllarda diğer yandan 1970'ler ve 1980'lerin literatürünün periferik isimleri ön plana çıkar (M. Arbatova, V. Sorokin, S. Gandlevski, N. Kolyada, T. Tolstaya, V. Petsuh). Aynı zamanda bu süreçte yeni isimler edebiyat sahnesinde görünmeye başlar (Yu Buyda, V. Pelevin, A. Gosteva, T. Kibirov, V. OtroŖenko, M. Uspenski, O. Pavlov, A. Varlamov, N. Sadur, D. Lipskerov vb.) (Suhanov, 2017: 8).

1990'lı yılların sonuna doğru yazarın, eleştirmenin ve okuyucunun rolü kökten bir şekilde değişir. Her ne kadar devlet bir dizi yayınevindeki ve

kitle iletişim aracındaki pozisyonunu muhafaza etse de ideolojik ve devlet destekli edebiyat, en sonunda yalnızca edebiyat olarak kalır (Suhanov, 2017: 9). XXI. yüzyıl Rus edebiyatında yazarın ve okuyucunun rolünün değişmesiyle eserlerdeki edebî kahramanın tipi de başkalaşıma uğrar. Eleştirmen M. Remizova'nın yeni kahramanlara yönelik bakış açısı, söz konusu dönemde oluşumlanan yeni edebiyata dair oldukça ilginç ipuçları vermektedir:

Tipik bir modern nesir kahramanının suretinin dünyaya karşı şüpheli ilişkilere yüz buruşturarak şekil değiştirdiğini, çehresinin gençlik tüyleriyle kaplı olduğunu ve yüz hatlarının oldukça solmuş, hatta bazen anemileştiğini kabul etmek gerekir. Eylemleri korkutur ve ne kendi kişiliğine ne de kaderine karar vermek için acelesi vardır. Asık suratlıdır ve yeryüzündeki her şeye çok önceden öfkeli, yaşamak için çoğunlukla kesinlikle bir nedeni yok gibidir (zaten o da bunu istemez). Bir sera bitkisi gibi savunmasızdır ve şişkin bedenini uzun yıllar boyunca heyecanlandıran duygunun gölgesini bile yansıtmaya meyillidir... Doğrudan değilse de dolaylı olarak onları birbirinden ayıran süre boyunca romantik duygusallığın her dokunuşunu kaybeden İlya İlyiç Oblomov'un varisi olarak hareket eder. Hiçbir şeye inanmaz ve neredeyse hiçbir şey istemez. Enerjisi korkunç derecede eksiktir, dünyayı ve içinde yaşayan insanlığı vuran entropi eyleminin açık bir örneğidir. Aşırı zayıftır, bu kahraman aynı zamanda kendince savunmasızdır. Tüm romantik "dünyevileşme" sine rağmen, kendisi hakkında konuşmaya başlamış küçük bir insandır (akt. Çernyak, 2019: 20-21).

Bahsi geçen döneme çok genç yazarlardan oluşan yeni bir nesil katkı sağlar. Bu kuşağın önemli isimleri arasında A. Utkin, P. Krusanov, İ. Gmoroff, E. Mulyarova, A. Gelasinov, E. Sadur, E. Dolgopyat, E. Rodov, B. Şıryanov yer alır.

XXI. yüzyıl Rus edebiyatında tam anlamıyla bir "geçiş dönemi" yaşanır. V. Astafyev, bu dönem edebiyatına yönelik düşüncelerini şöyle açıklar: *"Büyük Rus edebiyatının gelenekleri üzerinde şekillenen modern edebiyat yeniden başlıyor. İnsanlar gibi ona da özgürlük verildi... Yazarlar ıstırap verici bir şekilde bu yolu arıyorlar"* (URL-2). Geçiş döneminin edebiyatı cevaplar değil, sorular zamanıdır; bu bir "tür transformasyonu" dönemidir; bu, yeni bir "söz" arama vaktidir. A. Bely'in uzun zaman önce söylediği bir cümle, yeni dönem Rus edebiyatının tamamını tekrarlar gibidir: *"Birçok yönden anlaşılabiliriz biz, yüzyılın dönemecindeki çocuklarız, ne bir yüzyılın "sonu" yuz ne de yenisinin "başlangıcı" yız, ruhumuzda yüzyılların çarpışmasıyız; biz, yüzyıllar arasındaki makasız"* (Levin, 2020: 75). Söz konusu dönemde modern edebiyat analizi yapılır, anılar ve tarihsel belgeseller, tarihî romanlar ve çeşitli otobiyografi yazım şekilleri, kısacası XX. yüzyıl boyunca insan yaşamına vurgu yapan pek çok tür yaygınlık kazanır. Modern Rus edebiyatı araştırmacılarının büyük bir çoğunluğunun bahsi geçen süreci, "geçiş edebiyatı" olarak adlandırması da tam olarak bu nedenledir. Bu yeni

edebiyat anlayışında daha önce de belirtildiği gibi ifade özgürlüğünden yazarın ve okuyucunun rolündeki değişikliklere kadar geniş çaplı dönüşümler yaşanır ve buna ek olarak öncesinde hâkim olan “edebî merkezilik” artık varlığını yitirir. Araştırmacılar, eleştirmenler ve yazarlar gibi yeni dönem Rus edebiyatının katılımcıları, modern edebiyatı eşsiz yapan temel özellikleri şu şekilde sıralar: XXI. yüzyılda edebiyatta gelenek hâlini alan stereotiplerin terk edilmesi, yeni ve daha canlı bir edebiyatın ortaya çıkması, edebî kodun değişmesi, bununla birlikte önceki dönemlerin edebiyatıyla diyalogun da bütünüyle kesilmemesidir. XXI. yüzyıl modern Rus edebiyatında geleneksel ilkeler artık hükmünü yitirir, edebî üsluplar ve türler aynı anda varlığını hissettirebilir ve farklı yönlerde gelişim gösterebilir. Yeni edebiyatın ana özelliği, tek bir yönleme ve yazım biçimine bağlı olmamasıdır (Stomatova, 2020: 6-7). Pek çok modern eleştirmen, XX. yüzyılın sonunda edebiyat çağının çöktüğü, toplumda edebî merkeziliğin kaybolduğu ve yazarın türü ile okuyucu türünün keskin bir şekilde değiştiği konusunda hemfikir olur. Edebiyatın sonunun geldiği konusundaki düşünce, toplumda edebiyatın işlevlerinin daha temelden yeniden kavranma çabaları sonucu ortaya çıkar. Çağdaş yazar ve eleştirmen M. Berg, Rusya’nın dünya toplumuna katılmasının, yüzyılın sonundaki postmodern alana girmesiyle bağlantılı olduğuna inanır. Artık öncesinde kendisinden, hayatından, edebiyatından haberdar olmayan okuyucunun birdenbire kendisiyle, edebiyatla, hayatla daha doğru bir şekilde ilişki kurmaya başlaması oldukça doğal bir hâl alır. Bu zamandan sonra modern edebiyatın öldüğü, var olmadığı yönündeki fikirler daha kesin duyulur olur. Çok sayıda eleştirmen, ironik bir şekilde Rus nesrinin üzerinde benzer cümlelerin gezindiğini yazarlar: “*Bizim edebiyatımız yok.*” Çağdaşlara göre edebiyatta en ilginç şeyler ya zaten gerçekleşmiştir ya da gerçekleşmek üzeredir. Yeni dönem edebiyatını her yazarın farklı şekilde adlandırması bu durumu büyük ölçüde kanıtlamaktadır: “sonsöz edebiyatı” (литература эпилога, M. Lipovetski), “yurtsuz edebiyat” (бесприютная литература, E. Şklovski), “kötü nesir” (плохая проза, D. Urnov), “farklı edebiyat” (другая литература, S. Çuprinin) vb (Çernyak, 2019: 12). Diğer yandan XXI. yüzyılın başlarındaki Rus edebiyatı, eleştirmenler tarafından yoğunlukla “sıfırlı yıllar” olarak adlandırılır. Bu dönemde modern edebiyatın “sıfırlandığı” ve referans noktasında olduğu, kendini yeniden yaratması ve gerçekleştirmesi, kendini savunması için ayağa kalkması, okuru ve Rus edebiyat tarihindeki yerini kazanması gerektiği hissi oluşturulur (Çernyak, 2010: 73).

1990’lı ve 2000’li yılların edebiyatı içerisinde **kitle edebiyatı** ayrı bir yere sahip olduğundan bu yazın türünü detaylı bir şekilde anlatmak yerinde olacaktır. Kitle edebiyatı, modern kültürün bir parçası ve oldukça yeni bir fenomendir. Edebiyatı yeni bir eğilimin ortaya çıkışı, öncelikle kapitalist ilişkilerin gelişimi, şehirleşme ve ulusların imgelerinde, yaşam tarzlarında büyük ölçekli sosyal ve kültürel değişikliklerin bir işaretidir. Nitekim Batı Avrupa ülkelerinin sanayiye, yani “kitle toplumu”na geçişi, edebî süreçte de edebiyatın “elit” ve “kitle” olarak bölünmesine yol açar. Zamanla geleneksel

kurallar ve otoriteler, daha az etkili hâle gelir ve bu arka planda edebiyatta büyük bir talep doğar. Bu anlamda ortaya çıkan kitle edebiyatı, hem yüksek sosyal engellerin azalmasının hem de kitleler için kültürel kanalların daha fazla erişilebilirliğinin bir aracı olur. Sovyet yönetiminin ilk on yılında ana görevlerden biri, kitleler arasında komünizmi inşa edenlerin yüce ilkeleri hakkındaki görüşleri oluşturmaktır. Bu nedenle dönem edebiyatında çok çeşitli sosyal ve kültürel içerik görülmez. Edebiyat, dedektif, aşk ve fantastik roman türlerinden arındırılır. Korku, erotizm gibi bazı tür tematik modeller tamamen ortadan kaldırılır; casus romanı, ideolojik nesir gibi kalan edebî türler ise son derece tanınabilir şemalara indirgenir. Sosyolog A. Reytblat, Sovyet kitle edebiyatının özelliklerini şu şekilde sıralar:

1) “Ahlaki gelişme” amacına hizmet eden, bu nedenle Batı’da son derece başarılı ve etkili olan yazı türleri dışlanır.

2) Sovyet yazarlar, piyasa koşullarına göre hareket etmezler ve bu nedenle dış çekicilik ve abartılı netlik peşinde koşmaya zorlanmazlar.

3) Sovyet kitle türleri, Batılı okurun tümüyle yabancı olduğu bir ahlaki yapı tarafından desteklenir. Batı formülleri, kültürdeki mevcut gerilimi hafifletmek, Sovyet koşullarında oluşturulan ve Sovyet kültürünün normlarını takip eden okurun taleplerini karşılamak için Sovyet edebiyat geleneğine uyarlanır (akt: Tsvetkova, 2016: 128-131).

SSCB’nin çöküşüyle doğan modern Rus edebiyatında kitle edebiyatı da aynı oranda dönüşüme uğrar. Öyle ki Sovyet döneminde reddedilen türler, bu dönem kitle edebiyatında geniş bir yer kaplamaya başlar. Bu yönüyle kitle edebiyatı, türlerinin çokluğu ile modern Rus edebiyatı içerisinde büyük bir alanı işgal eder. Söz konusu edebiyatın bünyesine dahil olan ilk edebî tür **dedektif nesirdir**. Dedektif nesri de kendi içerisinde ironik (D. Dontsova), tarihsel (N. Aleksandrova), polisye (A. Marinina) ve klasik (D. Petrov) olmak üzere çeşitlemelere ayrılır. Kitle edebiyatında **aşk romanı** da özel bir yere sahip olur. Bahsi geçen roman türünün çeşitlemeleri şu şekildedir: santimentalist (Ye. Vilmont, N. Nesterova), aile (T. Bulatova), maceracı (Ye. Arsenyeva, N. Pavlişçeva), keskin içerikli (N. Andreyeva). **Fantezi** de kitle edebiyatının organik dokusuna katılarak oldukça popülerleşir ve tarihsel (A. Mizin), komik (M. Uspenski), modern (S. Lukyanenko) olmak üzere ayrılan alt kategorileriyle okuyucunun büyük ölçüde dikkatini çeker. **Korku türü**, Rus edebiyatında genel anlamda çok gelişmeyen bir yazın türüdür. Ancak yeni edebiyatla birlikte bu tür de kitle edebiyatı yelpazesine dâhil edilir (A. Ateyev’in, A. ve E. Granovskilerin eserleri) (Çunhun, 2018: 30-31).

XXI. yüzyıl Rus edebiyatında türsel oluşumu içerisinde **antiütopya** özel bir yere sahiptir. Antiütopya, 1990’lı yıllardaki evrimsel bir dönüşüm geçirir, bu da söz konusu türün değişkenlik tablosunun ne derece karmaşık olduğunu gösterir. Antiütopyanın klasik örnekleri olan Ye. Zamyatin’in *Biz* (Мы, 1924), V. Nabokov’un *İnfaza Çağrı* (Приглашение на казнь, 1935), F. Kafka’nın *Şato* (Das Schloss, 1926), G. Orwell’in *Hayvan Çiftliği* (Animal Farm, 1945), 1984 (1949) adlı eserleri, kendi zamanlarında kâhin görevi üstlenen

belirleyici çalışmalar olur. İlerleyen süreçte bu kitaplar, özellikle gerçekçi eserlerle aynı hizaya gelirler. N. Berdyayev, bu tür hakkında şöyle der: “Ütopyalar, korkutucudur çünkü gerçek olurlar” (Timina, 2011: 10-12).

2004-2008 yıllarında Rus edebiyatında tüm gücüyle kendini gösteren ve ardından devam eden en bariz eğilim olan antiütopyaya dönüşün nedeni, her şeyden önce siyasi geleceğin belirsizliği olur. Kitle iletişim araçlarında “üçüncü dönem sorunu” geniş bir şekilde tartışılır: ülkenin anayasası, cumhurbaşkanının görev süresini uzatabilecek şekilde değiştirilecek mi ve bu, toplumun ve halkın muhalefetine neden olacak mı? Diğer bir sebep ise, panik ortamı yaratan ve yönetim ile polis, karşısında güçsüz düştükleri yönündeki suçlamalara maruz kaldıkları terör saldırıları olur. Medya, teröristlerin yakında ülkeyi yöneteceği kaos ve parçalanma senaryolarını dile getirir. Antiütopya, genellikle yaklaşıma ve doğrusal tahmine başvurduğu için çok sayıda eser, ülkenin yakın gelecekteki yaşamının bir resmini sunar. Kaos ve çürümeyi tahmin eden yazılar, bu dönemde nicel olarak galip gelir. D. Gluhovski’nin Rusya’da 2005 yılında yayımlanan *Metro 2033 (Mempo 2033)* adlı eseri, söz konusu dönemde önemli bir yere sahiptir (Lovitskiy, 2014: 117). Gluhovski’nin bu eserinde antiütöpic dünya, yeryüzü ve yer altı olmak üzere iki kısma ayrılır. Bu dünyalar, sınırlarla bölünür. Burada yer altı toposu, yeryüzüyle korelasyon oluşturur. Eserin bu özelliğinden dolayı eleştirmenler tarafından Gluhovski, yeryüzünün yaşamının gerçeklerini yer altı dünyasına aktardığı yönünde suçlamalara maruz kalır (URL-3: 400, 402). Gluhovski, uyarı niteliğindeki *Metro 2033* romanında kıyamet senaryosunu hazırlayan kişi olarak kişinin kendisini gösterir. İnsanın gerekli tüm imkânlarla sahip olduğunu ve teknolojiyi doğru yönde kullanmazsa nelerin yaşanabileceğini göstermeyi hedef edinir. Gluhovski, böyle bir kurguya başvurarak insanlığın kurtuluşunun ancak köklü değerlerini elinde tuttuğu zaman sağlanabileceğini vurgulamak ister (Özdemir, 2020: 251).

XX. ve XXI. yüzyıl Rus edebiyatında **bilim kurgu** türü belirleyici bir rol üstlenir. Bunun başlıca nedeni, bilim kurguya olan ilginin bilimsel ve endüstriyel devrimler sırasındaki dönüm noktalarında daha yoğun hâle gelmesiyle açıklanabilir. XXI. yüzyıl Rus edebiyatının popüler türlerinden biri olmaya devam eden bilim kurguyu çağdaş yazarlar, temel dayanakları olan post-modernist kültür çerçevesinde bir diğer edebî tür olan büyülü gerçekçilik ile birlikte başarıyla kullanırlar. Modern bilim kurgu edebiyatı, mitolojik bilimkurgu, ütopya ve antiütopya, mizah ve hiciv bilimkurgu, turborealizm, korku bilimkurgu, gotik ve ayrı araştırma gerektiren pek çok türü inceleyen akımlarla ve yöntemlerle karakterize edilir. Tüm bu bilim kurgu türleri, belirli ortak özelliklerle birleştirilir. Araştırmacılara göre okurun bilimkurguya büyük ilgi göstermesinin ana nedenlerinden biri, türün bireye mevcut gerçek sorunlardan uzaklaşma fırsatı sağlamasıdır. Ancak zamanla Rusya’da bilim kurgunun ve büyülü gerçekçiliğin yönü genel hatlarıyla korunsa da bu türler, hâkim konumlarını kaybederler ve yerlerini

yeni akımlara bırakırlar. Bu durum, bilimsel ve teknolojik ilerleme propagandalarının ülkede artık ortadan kalkmasıyla açıklanır (UR-1: 1-5).

Modern edebiyatın önemli yazın türlerinden biri de **yer altı edebiyatıdır**. Batı geleneğinde yer altı kelimesi, henüz 1960'lı yılların ortalarında kullanılmaya başlanır. İngiliz şair J. Nuttall, kelimenin ortaya çıkış tarihini 1964 yılına dayandırır (Savitskiy, 2002: 32-33). Yer altı yazın şekli, XX. yüzyılın ikinci yarısında etkili olan devrimci gençlik hareketlerinin çevresinde ön plana çıkan eserler ile bir tür olarak gelişim sürdürür. II. Dünya Savaşı'nın ardından Amerika ve Avrupa başta olmak üzere dünyanın pek çok yerinde bir savaş karşıtlığı hâkim olmaya başlar. Nitekim dünya tarihi gelinen noktada arkasında iki büyük dünya savaşıyla birlikte büyük felaketler, enkazlar, trajik anılar bırakır ve bu durum, ülkelerin toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapılarını da köklerinden sarsar. Büyük dünya mücadelesinin hemen ardından başlayan soğuk savaş, ülkelerin içerisinde bulunduğu fiziksel çöküntüye ek olarak onları politik açıdan da kutuplara böler. Bunun sonucunda 1960'lı yıllarda ilk olarak Amerika'da ve NATO bünyesindeki pek çok ülkede söz konusu durumu protesto eden devrimci romantik gençlik hareketlerinin sesleri yükselir. Bu protestolar arasında yer altı edebiyatını büyük ölçüde etkisi altına alan en önemli gelişme, Amerika'nın dünya sahnesindeki konumuna ve tutumuna karşı çıkan önemli bir muhalif gençlik hareketi olan "Beat Kuşağı"nın doğuşu olur. Ortaya çıkmasının hemen ardından tüm ülkeyi ve Kıta Avrupa'sını hâkimiyeti altına almaya başlayan hareket, zamanla dünya ulusları içerisinde de hızla yaygınlık kazanır (Demir, 2020: 286).

Sovyetler Birliği'nde yer altı kavramının ilk ortaya çıkış yılı 1960'lar olarak kabul edilse de 1970-1980 yıllarının son dönemlerinde önce Leningrad'da ardından tüm ülkede görülmeye başlanır. Yer altı kavramı, özellikle rock kültüründe kök salar ve gayriresmî çevrenin betimleyici bir tanımı haline gelir. Şair V. Krivulin (Akt: Savitskiy, 2002: 32), yer altı kavramını "garip, eksantrik, Sovyet yaşamının kenarına itilmiş ve dolayısıyla şüpheli bireyler etrafında" ortaya çıkan "özel bir ortam" olarak görür. Yer altı kelimesi, Rusça'ya Batı kültüründeki "underground" karşılığının birebir transkripsiyonundan türetilerek girer. Hâlbuki sözlüksel açıdan bakıldığında Rus dilinde söz konusu sözcüğün eşanlamlısı olarak "yer altı" sözcüğüne "подполье" şeklinde rastlanmaktadır. Öyle ki pek çok araştırmacı tarafından sözcüğün Batı'daki karşılığı, Rusçaya kendi öz ifadesiyle çevrilir. Ancak ayrıntılarına inildiğinde özellikle sosyalizmin son dönemlerinde hâkim olan kültürde iki sözcük çok farklı anlamları tanımlar. Batı karşılığı içerisinde yer altı, resmî olmayan bir sanatsal ortam olarak anlaşılır. Fakat 1960'lardaki yer altı kavramı, sanatsal bir kesimin katılımıyla devrimci bir kurtuluş hareketi anlamına gelir. Bu bağlamda "underground" sözcüğünün transkripsiyonu iki yönlü olur. Diğer yandan Moskova'da sözcük, fonetik açıdan "андерграунд" olarak kullanılırken Leningrad, farklı bir kullanıma başvurarak kelimeyi "андерграунд" olarak benimser. Ancak semantik açıdan iki kullanımda farklılıklar yoktur (Savitskiy, 2002: 32-33).

Yer altı türünde kaleme alınan edebî eserlerin ortak özelliği, bir toplumda benimsenen ideolojik yasakların, üslup ve dil kısıtlamalarının ve genellikle ahlaki normların göz ardı edilerek ihlal edilmesidir. Edebiyat bilimci M. Abaşeva söz konusu tür için şunları söyler: “*Yer altı bir tür bilinç, bir yaşam tarzı, yaratıcı insan olmanın bir yolu, mayalanan, huzursuz, devrimci bir başlangıç, “şeytanlar”, bir neslin veya bütün bir ulusun düşünme biçimidir*” (akt: Vorobyova, 2014: 92, 94). Sovyetler Birliği’nde yer altı paradoksunun ortaya çıkmasının temel sebebi birçok bakımdan yetkililerin “yer altı kültürünün” oluşumuna büyük ölçüde katkıda bulunan sanatsal ve edebî ifade özgürlüğünü yasaklayan zayıf politikası ile ilişkilendirilir. Yer altı edebiyatı, estetik arayış özgürlüğünü merkeze koyan ve kendi kültürel hücrelerini yaratan çeşitli insanları birleştirir. XX. yüzyılın son çeyreğinde Rusya’da hâkimiyet alanını genişleten yer altı edebiyatı, yalnızca sanatta ve edebiyatta egemen olan sosyalist realizme değil aynı zamanda ideolojinin tamamına aykırı bir tutum sergiler. Yer altının şairleri ve yazarları, yapıtlarını geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırma imkânına sahip olamazlar. Fakat çalışmalarını, özgün ve benzersiz olanı nasıl takdir edeceğini bilen, çoğu zeki ve çok yönlü insanlardan oluşan gayriresmî edebiyat dünyasından talepkâr meslektaşlarının yargısına sunabilirler. Böylece yer altı edebiyatının temsilcileri, yalnızca yasaklara ve zulümlere rağmen, tutsak ve kapalı bir toplumda özgür bir kamu oluşturmakla kalmazlar aynı zamanda önceden birleşik olan Sovyet ideolojisine ve kültürüne görünüşte inceden darbeler indirmeyi başarırlar (Bokova, 2015: 388). Modern dönem yer altı edebiyatı eserlerinde işlenen ana temalar, “geleneksel edebiyatta kendisine yer bulamayan fakat dönem gençliğini adeta içine çeken madde bağımlılığı, anarşizm, alkolizm, intihara eğilim, yalnızlık, buhran, cinsel sapkınlık, şiddet, farklı cinsel tercihler ve psikolojik travmalar”dır (Öksüz, 2020: iii). Bahsi geçen yazın türüne verebilecek çağdaş örneklerden bazıları şu şekildedir: V. Aleynikov *Sonu Gelmeyen Hediye (Нескончаемый дар, 2015)*; *Kaçınılmazlık ve Bolluk: Rus Yer Altı Tarihi (Неизбежность и благодать: История отечественного андеграунда, 2011)*, A. Kuşnir *Mayk Naumenko. Hayvanat Bahçesinden Kaçış (Майк Науменко. Бегство из зоопарка, 2020)*, L. Kireyevskaya *Yaşamın Yer Altı Hazreti (Андеграундный экскалатор бытия, 2020)* vb.

Modern dönem Rus edebiyatı içerisinde kurgusal olmayan bir yazım şekli olan **non-fiction** büyük ölçüde dikkat çeker. Non-fiction, temel özellikleri olayların ve karakterlerin yazarın imge ve estetik algısının prizması aracılığıyla tamamen gerçekçi ve belgesel niteliğinde doğru bir şekilde betimlenmesi olan sanatsal ve gazetecilik türü bir edebiyattır. Non-fiction kavramı, ilk olarak 1965 yılında ortaya çıkar. Aynı yıl içerisinde Amerikalı yazar T. Capote’nin “non-fiction roman” olarak nitelendirdiği eseri *Soğukkanlılıkla (In Cold Blood)* ile söz konusu kavram edebiyatta yerini alır. Roman, 1959 yılında Kansas’ta dört kişilik bir ailenin katlini konu edinen gerçek bir hikâyeye dayanır. Bu cinayet, ailenin evde sakladığı birikime ulaşmak isteyen iki genç tarafından işlenir. Capote’nin bu eseri, şiddetin

doğasını karmaşık bir sosyal ve psikolojik fenomen olarak ortaya koyar. Yapıt, yayımlanmasından çok kısa bir süre sonra en çok satanlar arasına girer ve röportaj roman ya da belgesel roman gibi özel bir türün ortaya çıkmasını sağlar. Yazarın tutumunun sağduyulu ve açık fikirli oluşu, stilinin üst düzey orantısı ve tasvirlerinin çok sesliliği, Capote'nin romanını bir belgesel-sanatsal edebiyat örneği yapar. İlerleyen süreçte ünlü teorik fizikçi S. Hawking'in geniş bir okuyucu kitlesi için inanılmaz derecede heyecan verici çalışmaları raflarda yerini alır. Böylelikle yeryüzündeki insanların büyük bir kısmının kara delikler, özellikleri ve daha pek çok şeyi öğrendiği bilimsel non-fiction türü hâkimiyet alanını genişletir. Rus edebiyat tarihinde, non-fiction türün öncüleri arasında A. N. Radişev'in *Petersburg'dan Moskova'ya Yolculuk (Путешествие из Петербурга в Москву, 1790)*, İ. A. Gonçarov'un *Fırkateyn "Pallada" (Фрегат "Паллада", 1858)* adlı yolculuk notları ya da A. İ. Hertzen'in *Geçmiş ve Düşünceler (Былое и думы, 1870)* ile A. P. Çehov'un otobiyografik nesir çalışmaları yer alır. Günümüz Rusyası'nda non-fiction türünde yazılan kitap sayısı hatırı sayılır derecede artmıştır. Şu anda, büyük Rus yayınevleri içinde bu türden eser yayımlamayan yoktur. Non-fiction yazım şekline ilginin artmasının temelinde tarihsel ve ekonomik sebepler yer alır ve bu yönelim, dalgalar halinde gelişir. Çünkü özellikle zor zamanlarda insanlar gerçeklerden kaçmak isterler, kurgusal hikâyelere yönelirler ve nispeten sıradan insanlar, "peri masalları" ve illüzyonlardan bıkmış olduklarından gizlenmemiş bir gerçek talep ederler. Sıfırlı yılların sonuçlarından olan kriz ve hayal kırıklığı, insanları kurgudan belgesele, gerçek olayları anlamaya iter. Non-fiction türünün temel özellikleri şunlardır: Eserin içerisinde hayal ürünü konular ve kahramanlar yoktur, yazarın kişisel dünya algısından geçen olaylar hakkında bir hikâye anlatılır, çeşitli sanatsal ve dramatik yöntemler kullanılır, eserin kompozisyonu dramatik ilke çerçevesinde "sahne arkasında sahne" olarak kurulur. Modern non-fiction, çok çeşitlidir ve gerçek hayatın hangi alanlarının şu anda okuyucunun ilgisini çektiğini ve nedenini gösteren birkaç anahtar alana bölünmüştür: biyografiler ve anılar; belgesel vakayinameler; denemeler; seyahat notları (gezi günlükleri); eleştiri; bilimsel araştırmalar; ders kitapları; kendi kendine çalışma kılavuzları; sözlükler; ansiklopediler; teknik belgeler, kullanım rehberi ya da kullanım kılavuzlarıdır (Kazakova, 2016: 7-9). Söz konusu edebî türde eserler kaleme alan yazarlar ve çalışmalarını şu şekilde örneklendirmek mümkündür: P. Vayl *Bölgenin Dehası (Гений места, 2019)*, M. Labkovski *İstiyorum ve Yapacağım. Kendini Kabul Et, Hayatı Sev ve Mutlu Ol (Хочу и буду. Принять себя, полюбить жизнь и стать счастливым, 2017)*, D. Oleg Satır *Arasında. Oleg Dorman'ın Filminde Anlattığı Lilianna Lungina'nın Hayatı (Подстрочник. Жизнь Лилианны Лунгиной, рассказанная ею в фильме Олега Дормана, 2016)*, V. Ovcinnikov *Sakura Dalı (Ветка сакуры, 1988)*, K. Çukovski *Üstün Sanat (Высокое искусство, 2015)*, N. Jukov *Moditsina. Patoloji Ansiklopedisi (Модификация. Энциклопедия Патология, 2016)*, A. Sokolov *İnsanın Evrimi Hakkındaki Mitler (Мифы об эволюции человека, 2018)* vb.

Yeni Rus edebiyatında yazınsal alanın gelişimiyle eşzamanlı olarak var olan ve gün geçtikçe üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların arttığı önemli bir diğer yönelim de **kadın edebiyatıdır**. Ven. Yerofeyev, modern edebî sürecin bu çarpıcı alanını ironik bir tonda şu şekilde tarif eder:

Rus edebiyatında kadın çağı açılıyor. Gökyüzünde pek çok sayıda balon ve gülümseme var. İniş partisi başlatıldı. Çok sayıda kadın uçuyor. Her şey oldu - böylesi hiç olmadı. İnsanlar şaşkın. Paraşütçü kadınlar. Yazarlar ve kadın kahramanlar uçuyorlar. Herkes kadınlar hakkında yazmak istiyor. Kadınların kendileri de yazmak istiyor (akt. URL-2).

1980'lerin sonlarından itibaren aktif olarak ön plana çıkan modern kadın nesriyle ilgili tartışmalar son bulmaz. L. Petruşevskaya, T. Tolstaya, V. Narbikova, L. Ulitskaya, V. Tokareva, O. Slavnikova, D. Rubina, G. Şçerbakova gibi parlak ve çeşitli yazarların edebî ufukta yerini alması, "kadın edebiyatının" ne olduğu ve onu tüm edebiyat eserlerin bütünlüğünden ayırmanın doğru olup olmadığı yönünde güncel bazı soruları doğurur: Kadın edebiyatı nedir, özel bir kadın estetiği, kadın dili ve kadın yazma yeteneği var mıdır? Eleştirmen T. Morozova, "*geleceğin kadın edebiyatına ait olduğuna ve belki de şimdinin de ona ait olduğuna*" dikkat çeker. Çok geçmeden "kadın edebiyatı" terimi hakkında, bu edebiyatın "cinsiyet göstergesine" göre bölünmeye değip değmeyeceği konusunda tartışmalar başlar. Hâlbuki kadın yazarların eserlerinde günümüze ve çağdaş insana özel bir bakış açısı, istisnai bir perspektif, felsefi ve ahlaki sorunların hususi bir şekilde ortaya konuşu herkes tarafından büyük ölçüde kabul edilir. Nitekim yazar ve eleştirmen N. Gabrielyan, bu konuyla ilgili bir tartışmada şu bakış açısını dile getirir: "*Kadın edebiyatı, kadınlar tarafından yazılan bir edebiyattır. Hâkim olan kültür türünde, "erkek" ve "dişi", yalnızca biyolojik cinsiyeti gösteren nötr sözcükler değillerdir. Onlar aynı zamanda kendi içlerinde değerli anlari taşırlar, bünyelerinde bütün bir işaret alt sistemini içerirler*" (akt: Çernyak, 2019, s. 25).

Genel anlamda XXI. yüzyıl Rus edebiyatı, konu ve sanatsal-estetik arayışların çok yönlü oluşuyla ayırt edilir. Seçkin yazarlar, eserlerini derinleştirirler, insan psikolojisinin en kuytularına sızmaya ve bu temelde toplumun tabiat kurallarına uygun bir şekilde gelişiminin önünü açmaya çalışırlar. Artık daha gerçekçi bir baskınlığa sahip olan edebiyat şu şekilde sunulur: Yeni Toprağa Dönüş (Почвенничество) (V. Rasputin *Anavatanda (На родине)*, *İvan'ın Kızı, İvan'ın Annesi (Дочь Ивана, мать Ивана)*, *İzbe (Изба)*; B. Yekimov *Fetisîç (Фетисыч)*); acımasız gerçeklik (O. Yermakov *Kandagar'a Dönüş (Возвращение в Кандагар)*); ve felsefi nesir (S. Aytmatov *Dağlar Devrildiğinde (Ebedi Nişanlı) (Когда падают горы (Вечная невеста))*). Yeni Toprağa Dönüş temsilcileri için Rus köylüsünün yaşamı, Rus ulusal kültürünün ve halk ahlakının beşiği ve manevi toprağıdır. Acımasız gerçeklik nesrinin temel özellikleri arasında şunlar yer alır: Bireyin yıllarca yalanlar söylenerek yozlaşmış ve bozulmuş kendi halkına yönelik "sevgi ve nefretine", adaletsizliğe ve despotluğa muhalif oluşu; insan hayatının hem

olumlu hem de olumsuz yönlerinin tarafsız bir tasviri; kötülüğün kesin olarak reddi; eserin merkezinde koşullara meydan okuyan, keyfilikle ve adaletsizlikle mücadele eden yalnız bir kahramanın kaderi; temel ahlaki değerlerin taşıyıcısı dürüst bir insan tiplemesi. Felsefi nesir yazarları için etik-felsefi sorunsallara yoğunlaşmak ana hedeftir: sonsuzluk karşısında insanın evrendeki yeri, dünyada etik noktaların arayışı. Buna benzer konuları açığa çıkarmak amacıyla yazarlar, sıklıkla mitolojiye, Kutsal Kitaba yönelirler ve eserlerinin metinlerinde benzetmeler, efsaneler, imgeler-semboller kullanırlar. Tüm bu eğilimler, toplumsal ütopyalara eleştirel bir tutum, anti-totaliter yönelim ve gündelik yaşam tablosunu özneleştirme ile karakterize edilir. Bu eserlerin yazarları, grotesk, fantastik, mübalağa, alegori gibi aktif bir şekilde birbirinden farklı türdeki edebiyat yöntemlerini kullanırlar (Tsendidis ve Maslova, 2016: 644-647).

XXI. yüzyıl Rus edebiyatı için edebiyat bilimci N. İvanova, edebiyatın kendisinde, yazarın rolünde, okuyucu türünde tam bir değişiklik olduğunu söyler. Bu dönemde, uygulamada tüm edebiyat topluluğu, tam ifade özgürlüğüne sahip bir yazar olarak yeni bir rol “dener”. Özellikle bu sebeple en yeni Rus edebiyatının zemininin amaca uygun bir şekilde bilinçli temel atma süreci, yeni yüzyılın başlangıcına atfedilir. Doğrudan edebiyattan bahsetmek gerekirse, ünlü Rus eleştirmen A. A. Genis’in görüşüne yer vermek gerekir: *“Modern edebî süreci tek satırlık, tek düzey olarak ele almak mümkün değildir. Edebiyat stilleri ve türleri açıkça birbirlerini takip etmiyorlar, eşzamanlı olarak var oluyorlar. Edebî sistemin eski hiyerarşisine dair hiçbir iz yok. Her şey bir anda var oluyor ve farklı yönlerde gelişiyor”* (akt: Çunhun, 2018: 27-28). Eleştirmenin döneme dair güçlü yorumundan da anlaşıldığı üzere, Sovyet edebiyatından farklı olarak çok sesliliğe sahip olması tek bir yöntemin, üslubun, tek bir liderin bulunmayışı, XXI. yüzyıl Rus edebiyatının temel özelliklerinden bazılarıdır.

Sonuç

Genel anlamda bakıldığında modern Rus edebiyatında yazarların eski kuralları, üslupları ve türleri yeniden ele alarak farklı şekillerde yorumladığı ve yazınsal alanın tarihsel gelişimini çeşitli yollarda deneyimlediği görülmektedir. Sovyet döneminin ardından gelen değişimi ve karmaşıklığı yansıtan, canlı ve çeşitli bir ortam sunan söz konusu dönemin eserlerinde yazarlar, geleneksel edebiyatın temellerinden faydalanırken aynı zamanda yeni deneyler yapmaktan ve sınırları zorlamaktan çekinmezler. Bu nedenle XXI. yüzyıl Rus edebiyatını tek bir akımla tanımlamak mümkün değildir. Kimilerinin uzun soluklu kimilerinin ise nispeten kısa vadede yazınsal alanda yerini aldığı yazarlar, Sovyet rejiminin çöküşünden sonraki değişimin yarattığı karmaşık duyguları ve deneyimleri eserlerinde oldukça farklı anlatımla aktarmayı başarırlar. Birçok yazar, eserinde günümüz Rusya’sındaki siyasi ve sosyal sorunları çekinmeden eleştirerek modern dönem okuruna çeşitli ve daha gerçekçi bir bakış açısı kazandırma hedefi güder. Genç yazarların ve birbirinden farklı dünya görüşüne sahip bireylerin katılımcıları olduğu modern Rus edebiyatını önceki yüzyıllardan ayıran en

temel özellikleri, denenmeyi denemek için eyleme geçmesi, söylenemeyenleri açık yüreklilikle dile getirebilmesidir. Bu yönüyle dünya okuyucusunun büyük ölçüde dikkatini çeken XXI. yüzyıl Rus edebiyatı, tarihe, şimdiye ve geleceğe çok yönlü bakış açıları sunar ve edebiyatın yüzyıllar boyunca sürdürdüğü misyonuna geniş çaplı bir yönelim kazandırarak bünyesine aynı anda birden fazla türü sığdırmayı başarır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Bokova, Ya. M. (2015). Literaturniy andergraund na primere tvorçestva Moskovskogo poeta-kontseptualizma Dmitriya Aleksandroviça Prigova. *Molodoy Uçyoniy*, 1 (81), 388-390.
- Çernyak, M. A. (2008). *Sovremennaya russkaya literatura: uceb, posobiye. – 2-e izd.* M.: Forum: Saga.
- Çernyak, M. A. (2010). *Russkaya literatura v XXI veke. Pervoye desyatiletie: diagnozi i prognozi.* Mejdunarodnaya nauçnaya konferentsiya, Uni-versum: Vestnik Gertsenovskogo universiteta, 10 (84), Sankt-Peterburg: Gosudarstvennoye obrazovatelnoye uçrejdeniye vişşego professionalnogo obrazovaniya “RGPU im. A. İ. Gertsena”.
- Çernyak, M. A. (2019). *Sovremennaya russkaya literatura, Uçebnik dlya akademikheskogo bakalavriata.* Moskva: Yurayt.
- Çunhun, V. (2018). Obşçaya karakteristika sovremennoy russkoy literaturı i tendentsii yiyo razvitiya. *Lingvistika i pedagogika*, 1 (26), 27-35.
- Demir, F. (2020). Tür kuramı bağlamında yeraltı edebiyatına bir bakış. *Van YYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 279-294.
- Fedin, A. A. (2018). Tamizdat. Problema interpretatsii. *Sovremenniy issledovaniya sotsialnih problem*, 10 (3), 40-51.
- Gordin, Ya. A. (2003) (Sos.). *Mir putevoditel, Hronologiya jizni i tvorçestva İosif Brodskiy i kultura, Analiz odnogo stihotvoreniya, İosif Brodskiy i jizn, Polemika, Dokumenti.* Sankt-Peterburg: Zvezda.
- İgoşeva, T. V. (2002). *Sovremennaya russkaya literatura, Uçebnoye posobiye k kursu lektsiy «Vvedeniye v sovremennuyu literaturu».* Velikiy Novgorod: Ministerstvo obrazovaniya Rossiyskoy Federatsii, Novgorodskiy gosudarstvenniy universitet imeni Yaroslava Mudrogo, Filologičeskiy fakultet kafedra russkoy literaturı i jurnalistiki.
- Kazakova, G. M. (2016). Non-fikşn v sovremennoy knijnoy kulture. *Vestnik Çelyabinskoy gosudarstvennoy akademii kulturi i iskusstv*, 3 (47), 7-12.
- Kusainova, A. M. (2020). *Sovremennaya russkaya literatura: ucebnoye posobiye.* Kostanay: Kostanayskiy filial FGBOU VO “Çelyabinskiy gosudarstvenniy universitet”.
- Levin, E. (2020). Bely – Blok: Na rubeje dvuh epoh i tryoh stihiy, Prizvanniye k tvorçestvu. *Filosofskaya şkola*, 11, 73-88.
- Leyderman, N. L. ve Lipovetskiy, M. N. (2003). *Sovremennaya russkaya literatura: 1950-1990-e godı: Uçebnoye posobiye dlya studentov vişşih uçebnih zavedeniy: V 2 t. – T. 2: 1968-1990.* Moskva: İzdatelskiy tsentr Akademiya.

- Lihaçyov, D. S. (2015). *İzbrannıye trudi po Russkoy i mirovoy kulture*. SPB: SPBGUP.
- Lovitskiy, N. (2014). Hronotop romana D. Gluhovskogo "Metro 2033". *Mejdunarodniy jurnal eksperimentalnogo obrazovaniya*, (6), 117-118.
- Nefagina, G. L. (1998). *Russkaya proza vtoroy polovini 80-h – načala 90-h godov xx veka, Uçebnoye posobiye dlya studentov filologičeskikh fakultetov vuzov*. Minsk: Ekonompress.
- Nekrasova, İ. V. (2016). Sovremenniy literaturniy protsess i novıye podhodi k vivo izučenıyu v kurse bakalavriata. *İzvestiya Samarskaya nauçnogo tsentra Rossiyskoy akademii nauk, Sotsialniye, gumanitarniye, mediko-biologičeskiye nauki*, 18, (2), 28-34.
- Öksüz, G. - Yetkin, G. B. (2021). Saşa Sokolov, benliğin öteki yüzüne postmodernist bir bakış. *XXI. Yüzyıl Rus Edebiyatından Okumalar*, (ed.: Gamze Öksüz), 77-106, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Öksüz, G. (2020). XXI. yüzyıl Rus edebiyatından okumalar (önsöz). *XXI. Yüzyıl Rus Edebiyatından Okumalar*, (ed.: Gamze Öksüz), iii-ix, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Özdemir, N. (2020). Dmitri Alekseyeviç Gluhovski, bir kıyamet senaryosu: Metro 2033. *XXI. Yüzyıl Rus Edebiyatından Okumalar*, (ed.: Gamze Öksüz), 231-252, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Savitskiy, S. A. (2002). *Andergraund, İstoriya i mifi leningradskoy neofitsialnoy literaturı*. Moskva: Novoye Literturnoye obozreniye.
- Stomatova, S. (2020). XX. ve XXI. yüzyıllarda Rus edebiyatının oluşumu ve gelişimi. *XXI. Yüzyıl Rus Edebiyatından Okumalar*, (ed.: Gamze Öksüz), 1-16, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Suhanov, V. A. (2017). *Russkaya literatura rubeja 1990-2000-h godov. Çast 1. Realistiçeskaya proza: uçebnoye posobiye*. Tomsk: İzdatelskiy dom Tomskogo gosudarstvennogo universiteta.
- Timina, S. İ. (Red.) (2011). *Sovremennaya russkaya literatuta kontsa xx – načala xxi veka*. M.: İzdatelskiy tsentr Akademiya.
- Tsindidis, İ. A. ve Maslova, E. V. (2016). *Literatura (Russkaya literatura XX-XXI vv.)*, *Uçebnoye posobiye*. Taşkent: Natsionalnaya biblioteka Uzbekistana im. A. Navoi, 640-647.
- Tsvetkova, B. L. (2016). Massovaya literatura kak kulturniy fenomen. *Vestnik Nijegorodskogo universiteta im. N. İ. Lobaçevskogo*, Seriya: Sotsialniye nauki, 2 (42), 128-135.
- Vladimirova, T. L. (2012). *Russkaya literatura XX veka, Uçebnoye posobiye dlya inostrannih studentov*. Tomsk: İzdatelstvo TPY.
- Vorobyova, Ye. S. (2014). Marginal v russkoy literature kontsa XX – načala XXI veka. *Vestnik Severnogo (Arktiçeskogo) federalnogo universiteta*, Seriya: Gumanitarniye i sotsialniye nauki, (5), 91-98.
- Yerofeyev, V. (1997). *Russkiye tsveti zla*. Moskva: İzdatelstvo Podkova.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: Ahmed Hamzad, I. (2019). "Osnovniye çerti sovremennoy russkoy literaturı", 1-9, https://www.researchgate.net/publication/332257798_Osnovnye_certy_so_vremennoj_russkoj_literatury (Erişim: 05.04.2021).

URL-2: Degtyaryova, O. V. (2015). "Sovremenniy literaturniy protses v Rossii: osnovniye tendentsii". Vesnyolovskaya mejposelenceskaya tsentralnaya biblioteka, http://bibvesl.narod.ru/index/sovremenniy_literaturnyj_process_v_rossii_osnovnye_tendencii/0-193 (Erişim: 13.05.2021)

URL-3: Grigorovskaya, A. V. (2012). "Traditsiya podzemnogo toposa v antiutopii D. Gluhovskogo 'Metro 2033'". https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/87013/1/avfn_2012_075.pdf (Erişim: 28.07.2022)

Extended Abstract

Modern literature encompasses a wide range of vibrant colours that originate from a multitude of sources, including works from Soviet literature, the exceptional voices of underground literature, and contemporary texts. Such richness is created by the convergence of writers from different generations. Between these generations, there exists a stark contrast in the perception of words and their treatment in texts. The period from the mid-1960s to the early 1980s is characterised by a state of stagnation in the history of the Soviet Union. In the literature of this period, three different publishing approaches stand out prominently. The first of these is the "state publishing house", which stands for the official literature under the control of the administration. The second is the "tamizdat", which represents the literature of those who left the country. The third is the "samizdat", which the Russian reader is now largely familiar with, where the authors published with their own means. From the mid-1980s onwards, with the beginning of the new political process known as "restructuring" in the country, the previously stringent censorship measures began to relax. One of the most striking developments in literature during this period was the successive publication of "returned" and "banned" works, which became a real avalanche. In addition to the well-known and lesser-known writers of the Soviet period, previously unpublished works by middle and young generation contemporary writers, representing a variety of trends and currents, were finally made available. Following the dissolution of the USSR in 1991, Russian literature continued to evolve in the context of new economic, socio-political and cultural conditions. During this period, ideological censorship ceased to exist. Works previously banned from circulation began to be published. The roles of authors, critics and readers underwent a significant transformation. Consequently, the nature of the protagonist in literary works also underwent a profound change. Accordingly, the Russian literary landscape is undergoing a transitional period in the 21st century. It is therefore proper to pose questions rather than seek definitive answers. Several literary movements emerged during this period, including anti-utopia, mass literature, science fiction, underground literature, non-fiction, women's literature, socialist realism, and postmodernism. In general terms, 21st-century Russian literature is characterised by a rich variety of genres, themes and approaches. Authors produce original works inspired by different social, cultural and political contexts, challenging traditional narrative structures. Russian writers address social and political issues and offer critical perspectives on the problems of their time, frequently addressing themes such as social injustice, political manipulation and power relations. 21st century Russian literature is a dynamic field, reflecting the complexities, conflicts and changes of its time. The authors employ a diverse array of themes and techniques, resulting in the presentation of thought-provoking, striking, and impressive works to the readers.

This study examines the general characteristics of Russian literature in the 21st century. Despite its relative youth, this literature has already incorporated a wide range of genres in a remarkably short period. To gain a better understanding of this evolving literary landscape, the study presents examples of new literary genres that have emerged in various ways, including both synchronically and diachronically, which allows us to gain a more nuanced understanding of the nature of modern Russian prose. In the works of this period, the human being is placed in a different position compared to other centuries. This is evidenced by the uncovering of the origins of the individual's behaviours and actions through delving into their spiritual world. In the works of this period, where writers approach human beings from

different perspectives, the role of the writer, the reader and even the critic changes significantly. The works of the period reflect the change and complexity following the Soviet era and offer a lively and diverse environment, and writers do not hesitate to experiment and push the boundaries while building on the foundations of traditional literature. Consequently, it is not possible to define 21st-century Russian literature by a single movement. The authors continue to deal with the complex emotions and experiences created by the changes after the collapse of the Soviet regime. Many writers continue to produce works that critique political and social issues in contemporary Russia. These include corruption, authoritarianism, inequality and discrimination. Russian literature is also influenced by global literary movements. Authors enrich their works by drawing inspiration from different cultures and literature. In this study, which employs the method of description and direct narration, a significant number of authors and their works, who are just beginning to make a name for themselves, will be discussed. It is not feasible to deal with contemporary Russian literature, which has a vast volume, in detail. Therefore, the mentioned period will be outlined. The most significant literary genres that have shaped world literature will be discussed, along with representative works from each genre. As it is still evolving, the narration, which is based on the developments in literature, especially since the second half of the 20th century, will be supported by the innovations that made their voice heard in the literary field in the final decades of the 20th century and the early years of the 21st century with a formulation of a generalised account of modern Russian literature and a particular focus on the country's literary output. This will be accompanied by an attempt to make a new contribution to philological studies.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.